

Oslo, 12.03.2024

Innspill til ny handlingsplan mot diskriminering av og hat mot muslimer

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) består av 15 medlemssamfunn som samler bredden av tros- og livssynssamfunn til dialog og politisk arbeid for likebehandling. Vi takker for muligheten til å gi innspill til ny handlingsplan mot diskriminering av, og hat mot muslimer.

Det livssynsåpne samfunn

Fordommer, diskriminering og hets på bakgrunn av tro- og livssyn er bekymringsverdig og i strid både med menneskerettighetene, norsk lov og visjonen om det livssynsåpne samfunnet. Den tidligere handlingsplanen har ført til flere positive tiltak, men fortsatt ser vi at negative holdninger til muslimer er utbredt i den norske befolkningen.

Resultater fra undersøkelser gjort av HL-senteret, Senter for studier av Holocaust og Livssynsminoriteter, i 2022 viser at 15,3 prosent av befolkningen er avvisende til sosial kontakt med muslimer og 23,7 prosent uttrykker motvilje. Det er fortsatt høyt, til tross for nedgang siden 2017 (henholdsvis 19,6 og 27,7 prosent). Blant påstandene mange støtter, er at muslimene selv har skylden for økende muslimhets (44 prosent i forhold til 47 prosent i 2017). En tredjedel av befolkningen (33 prosent) støtter også påstandene «Muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur» og «Muslimer passer ikke inn i et moderne vestlig samfunn» (henholdsvis 39 og 36 prosent i 2017). 26 prosent støtter påstanden at «Muslimer er mer voldelige enn andre». Undersøkelsen viser også at 10 prosent av befolkningen støtter påstanden «Med tanke på nylige terrorangrep, kan trakassering og vold rettet mot muslimer forsvares».

Disse tallene er bekymringsverdige, og arbeidet med en ny handlingsplan er derfor nødvendig og viktig.

Tre kjerneområder for tiltak: kompetanse, språkbruk og debattform

Kunnskap om tro og livssyn, hva det betyr for folk og samfunn og hva religions- og livssynsfriheten innebærer, mangler på mange arenaer. Det har vi blant annet fått bekreftet i prosessen med å utarbeide og kommunisere ulike tiltak under koronapandemien, og i møte med offentlige aktører. Ekstremismekommisjonens rapport som ble lagt frem 1. mars i år, støtter dette. De finner blant annet at «Aktører i offentlige tjenester savner også tilstrekkelig kunnskap om religiøse aktører og mangfoldet innad i religiøse trosretninger og ulike religiøse praksiser. (...) Kommisjonen oppfatter også at det kan mangle arenaer der religiøse aktører og offentlige tjenester kan samhandle.»

Tiltak 12: Dialog mellom politiet og muslimske trossamfunn» fra den utgående handlingsplanen er det følgelig nødvendig å fortsette å jobbe med, og flere offentlige aktører må inkluderes i arbeidet. STL har strukturer på plass som kan brukes for å videreføre og styrke samhandlingen. Vi har god erfaring med kursing av ansatte i barnevernet gjennom prosjektet «BRO - Barnevern, religion og oppdragelse», kurs som også kan overføres og tilpasses til andre aktører, som for eksempel politiet, undervisnings- og utdanningssektoren, politikere, media og andre.

Økt kunnskap, både i forvaltningen, i skole og barnehage og i befolkningen for øvrig, vil bidra positivt til mindre diskriminering og hat mot muslimer. Økt kunnskap medfører ikke i seg selv holdnings- eller atferdsendring. Konkret arbeid med holdningsendringer må følge arbeidet for økt kunnskap, f.eks. gjennom prosjekter som jobber med å «oversette» kunnskapen til konkret handling. I STL har vi som mål å styrke tros- og livssynsdialogen, et arbeid som også inkluderer et særlig fokus på unge. Vi har også et løpende prosjekt om dialog mellom religiøse ledere og skeive. Flere av våre medlemssamfunn gir tydelig uttrykk for at de ønsker å arbeide videre med denne type dialog. De ser behovet for å lære, samt en mulighet for også å formidle hva som er viktig for dem selv.

Kunnskap

Forskning og undersøkelser på høyere nivå som kan bidra til kunnskap om fordommer og negative holdninger som kan oppstå mellom grupper, er viktig for å vite hvilke områder som må jobbes systematisk med. HL-senterets forskningsrapport om holdninger til jøder og muslimer i Norge og IMDis «integreringsbarometer» er gode eksempler. Vi ønsker mer slik forskning som også tematiserer tro og livssyn.

Skolen

Basert på det som oppleves som en tydelig voksende negativ holdning til de i befolkningen som praktiserer sin tro eller sitt livssyn, bør det gjøres flere tiltak i skolen for å ufarliggjøre tro og livssyn. Å utøve sin tro eller livssyn er en helt grunnleggende rettighet, vernet etter norsk lov og Artikkel 18 i FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Et livssynsåpent samfunn er et etablert tverrpolitisk mål. Det innebærer også å tåle å eksponeres for ulike tro og livssyn, inkludert praktisering av disse. Dessverre erfarer vi at temaet oppleves fremmed og skummelt for mange.

Vi tror på betydning av å møtes. Menneskemøter kan ikke erstattes av tiltak som kurs og læringsressurser. Klassebesøk i gudshus og møter med ulike religiøse ledere og representanter er gode tiltak som må støttes og legges til rette for av det offentlige. Mange tros- og livssynssamfunn blir i stor grad driftet av frivillige. Økonomisk og praktisk tilrettelegging vil dermed være av stor nytte for både skolene og de ulike tros- og livssynssamfunnene. Arbeidet til Muslimske veivisere treffer en yngre gruppe, barneskoleelever, enn det mange andre tiltak treffer. Dette er viktig å opprettholde og videreutvikle.

Generelt bør myndighetene bidra til å alminneliggjøre det å snakke om tro og livssyn. Tro og ikke-tro er like vanlig, og religiøsitet er ikke mer suspekt enn alt annet vi mennesker engasjerer oss i. Det er ikke «nøytralt» ikke å snakke om tro og livssyn. Det handler mer om *hvordan* man snakker om det. STLs *Sjekkliste for konstruktiv diskusjon om religion og livssyn* distribueres i dag via Subject Aid, gratis til de skolene/lærerne som bestiller. Det er imidlertid kostbart for oss. Listen, sammen med *Flerreligiøs høytidskalender* som vi også produserer årlig og distribuerer, bør inngå som ressursmateriale på alle skoler. Det krever finansiering.

Kampen mot hatefulle ytringer er ikke en fordekt kamp mot legitim religions- eller livssynskritikk. Som samfunn er vi tjent med en åpen, men også kritisk samtale om tro og livssyn. Det er krevende, men nødvendig å stimulere til saklig og kritisk debatt fremfor debatt som stigmatiserer og diskriminerer gjennom hatefulle ytringer basert på egne forestillinger om de andre. Handlingsplanen bør derfor også fremheve behovet for sunn og godt begrunnet tros- og livssynskritikk.

Styrket opplæring i demokratisk medborgerskap og aktiv samfunnsdeltakelse slik at flere deltar og ytrer sin mening, men uten bruk av hatefullt og diskriminerende språk, vil være et viktig tiltak. Det gjøres for eksempel av Dialogpilotene, Stopp Hatprat og på demokrativerkstedet på Utøya.

Dialog

Vi tror på effekten av dialog. Dialogarbeid er et viktig forebyggende tiltak i seg selv. STL har i snart 28 år drevet med dialogarbeid på religions- og livssynsfeltet både nasjonalt og lokalt, og vi opplever økte forventninger fra flere hold om å adressere *flere* temaer, samtidig som det blir stadig flere lokale dialoggrupper.

Den lokale dialogen er viktig, ettersom de fleste innbyggere først og fremst opplever seg som del av sitt lokalmiljø og sin lokale menighet. Likevel er det de lokale dialoggruppene som har svakest vilkår for drift i dag. Vi ser at dialogarbeidet fungerer best der hvor ordfører eller annen lokal politisk ledelse tar ansvar, og hvor dialog og interreligiøst arbeid kommer inn i kommuneplanene. Dette er likevel unntaket heller enn regelen. Alle kommuner bør oppmuntres til å tilrettelegge for dialog og for møteplasser hvor folk kan møtes på tvers av tro og livssyn.

Det vi opplever igjen og igjen, er at de som deltar i dialog (1) får fordommer brutt, (2) får bedre relasjoner til, og romsligere holdninger overfor både individer og grupper utenfor eget samfunn, og (3) får økt motivasjon til å bidra til opplysningsarbeid, samarbeid og inkludering. Derfor mener vi dialog er et viktig tiltak i kampen mot rasisme og diskriminering.

Det er ikke første gang lignende planer utarbeides, og vi vil understreke viktigheten av at planen ikke bare blir konkret og treffende, men at den også følges opp med tilstrekkelige ressurser.

STL takker igjen for muligheten til å sende innspill til ny handlingsplan. Vi håper innspillene tas med i handlingsplanene, og er tilgjengelige for ytterligere samarbeid i prosessen, om det skulle være ønskelig.

Vi ønsker lykke til i det videre arbeidet og ser frem til det ferdige produktet.

Med vennlig hilsen,
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn v/



Trond Enger
styreleder



Niels Fredrik Skarre
fungerende generalsekretær